

Públic

EL PRINCIPAL PROBLEMA QUE TÉ AVUI CATALUNYA DEL QUAL

NO ES PARLA: LA CRISI SOCIAL

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques. Universitat

Pompeu Fabra

30 de juny de 2017

El principal problema que existeix avui a Catalunya és l'enorme crisi social que afecta molt negativament la qualitat de vida i el benestar de les seves classes populars. Aquesta crisi social rarament apareix en els principals mitjans de comunicació a Catalunya, tant als públics –instrumentalitzats en la seva majoria pel govern de la Generalitat de Catalunya- com als privats, clarament influenciats per poders econòmics i financers que defineixen els paràmetres d'allò que és acceptable en el panorama mediàtic català.

Ara bé, aquesta enorme crisi social no abasta tots els sectors de la població per igual. Està centrada primordialment en les classes populars catalanes, les quals deriven les seves rendes fonamentalment del món del Treball. Però el que és menys conegut i

amb prou feines té visibilitat mediàtica és que al sector minoritari de la població que deriva les seves rendes primordialment de la propietat i/o de la gestió del capital (propietat que genera renda) li ha anat molt bé. Les dades parlen per si mateixes. Entre 2008 i 2016 (el període de la Gran Recessió), les rendes del Treball com a percentatge de totes les rendes a Catalunya van baixar del 50% al 46%, mentre que les rendes del capital van pujar durant el mateix període del 42% al 45%. En altres paraules, mentre que les classes populars van veure com les seves rendes disminuïen, els superrics, els rics i les persones acabalades amb elevats recursos les van veure augmentar.

Com a conseqüència d'això, les desigualtats de renda a Catalunya es van disparar de manera que el 20% de la població amb més ingressos (superrics, rics i classes mitjanes professionals de renda alta), que tenia al principi de la crisi un nivell d'ingressos mitjans cinc vegades superior al del 20% de renda inferior, va veure com a aquesta diferència s'ampliava fins a ser sis vegades superior el 2016, convertint Catalunya en un dels països més desiguals de la UE-15 (el grup de quinze països de la UE d'un nivell de desenvolupament econòmic semblant al d'Espanya). En realitat, 20 superrics a Catalunya tenen en total una riquesa de 22.400 milions d'euros, quantitat gairebé equivalent a l'11% del PIB català. El patrimoni del català més ric és equivalent a la renda anual de 150.000 famílies

mitjanes catalanes. Aquestes són dades que, juntament amb d'altres, mostren que durant la major crisi social que Catalunya ha viscut durant l'època democràtica, els catalans més acabalats no només no han vist disminuir les seves rendes i la seva propietat, sinó que, al contrari, les han vist pujar considerablement.

Les causes del creixement de les desigualtats a Catalunya

Un element important per entendre aquest creixement de les desigualtats ha estat el gran deteriorament del mercat de treball català. El 2016 el 53% de les persones desocupades portaven buscant treball durant un any o més, sent Catalunya un dels països de la UE-15 que té el percentatge més gran d'aquest tipus de desocupats. Aquest percentatge era només del 16% el 2008, un grup de desocupats al qual es van afegir, durant el període 2008-2016, 259.700 persones que estan desesperades per trobar feina. I per fer més agut el dolor, el 71% de les persones en situació d'atur no reben cap prestació o subsidi en concepte d'atur. La gran majoria d'ells són treballadors que havien ocupat llocs de treball de salaris baixos.

Aquesta situació és particularment aguda entre les persones joves, sent Catalunya el país amb una desocupació juvenil més gran de la UE-15 juntament amb la resta d'Espanya, Grècia i Itàlia. Aquesta elevada desocupació s'ha produït juntament amb altres

indicadors de deteriorament del mercat de treball, com és l'elevat nivell de precarietat, de nou, un dels més alts de la UE-15. I de particular importància ha estat el descens salarial, que ha estat molt marcat entre els treballadors amb salaris baixos. Si el 2008 el 10% de la força laboral percebia salaris per sota dels 9.221 euros bruts anuals, el 2016 aquest 10% percebia salaris per sota dels 7.841 euros bruts anuals (un descens del 15% del seu salari).

Les retallades de la despesa pública social a Catalunya

Aquest enorme deteriorament del mercat laboral va afectar molt negativament la qualitat de vida de la classe treballadora, que juntament amb amplis sectors de les classes mitjanes constitueixen la gran majoria de les classes populars catalanes. Les seves dificultats van ser fins i tot més accentuades a causa de les retallades de les transferències i serveis públics de l'Estat del Benestar català realitzades pel govern de la Generalitat de Catalunya sota el mandat d'una coalició d'un partit liberal (CDC, avui conegut com a PDeCAT) i un altre cristianodemòcrata (UDC), i més tard (després de la desaparició dels cristianodemòcrates) amb un partit independentista de centreesquerra, ERC.

Aquestes retallades de la despesa pública social (en les transferències i serveis públics de la Generalitat, que han estat

subfinançats durant la major part del període democràtic, i sota el govern de la coalició CDC-UDC) van ser molt substancials durant el període 2010-2015, en el qual Catalunya va continuar sent governada per aquesta coalició. Durant aquest període van tenir lloc diversos fets: 1) la despesa pública social de la Generalitat es va reduir en 3.456 milions d'euros, la qual cosa va significar una reducció d'un 17%, passant de gastar-se 19.881 milions el 2010 a 16.424 el 2015; 2) la despesa pública educativa es va reduir un 17%, passant de 6.310 milions a 5.234 milions en 2015; 3) la despesa sanitària pública del govern de la Generalitat es va reduir un 14%, passant de 9.903 milions d'euros a 8.464 milions d'euros. A més a més d'aquestes retallades, hi va haver una privatització massiva de la gestió dels serveis públics així com una externalització d'aquests serveis al sector privat; 4) la despesa pública en habitatge i altres actuacions urbanes de la Generalitat es va reduir un 60% passant de 723 milions a 289 milions; 5) la despesa de protecció social del govern de la Generalitat es va reduir un 14%, passant de 2.110 milions a 1.823 milions; 6) la despesa en promoció social del govern de la Generalitat es va reduir un 39%, passant de 100 milions a 61 milions; 7) la despesa de foment de l'ocupació es va reduir un 25%, passant de 732 milions a 551 milions.

Totes aquestes dades, tretes dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya, mostren, com ja hem indicat abans, un

descens en el finançament dels serveis fonamentals de l'Estat del Benestar del 17%. Aquestes retallades han estat de les més accentuades a Espanya i a la UE-15. Aquestes mesures es van justificar, segons la ideologia liberal dominant en aquella coalició de govern, argumentant que totes elles eren necessàries per "recuperar l'economia", subratllant –com va indicar el llavors president Mas- que "l'austeritat ens farà forts".

L'augment de la pobresa i de l'exclusió social a Catalunya

La reducció salarial, l'augment de la precarietat, l'augment de la desocupació i la reducció de les transferències i serveis públics de l'Estat del Benestar van tenir un impacte devastador en el benestar de les classes populars. I un d'ells és l'elevadíssim nivell de pobresa i exclusió social. Les dades parlen per si mateixes: 1) la renda mitjana neta de les llars catalanes va descendir un 5,2% entre 2009 i 2016 (passant de 33.064 euros a 31.339 euros); 2) el 2016 el 40% de les llars d'un adult amb un o més fills estaven en risc de pobresa. Durant aquest període de la Gran Recessió, aquest percentatge ha pujat un 22%; 3) la població total en llars sense cap tipus d'ingrés va pujar un 52%, passant de 112.100 a 176.200 persones (2008-2017); 4) el percentatge de persones en risc de pobresa o exclusió social en el període 2008-2015 va passar d'un 15% de la població total a un 20%, un increment del 27%; i 5) la població en situació de privació

material severa (un 5,5% de la població) va augmentar un 250%. Aquestes dades mostren l'enorme crisi social que existeix a Catalunya, la major durant el període democràtic.

El tema nacional a Catalunya (y a España) oculta el tema social a Catalunya (y a España)

Malgrat la seva gran importància, la crisi social a Catalunya no ocupa la centralitat mediàtica. A Catalunya, com a la resta d'Espanya (la crisi social de la qual té molts elements comuns amb el que ocorre a Catalunya, com he documentat a l'article recent "El nuevo régimen social de España", *Público*, 21.06.17), la centralitat mediàtica no la té el tema social, sinó el tema nacional, que acapara l'atenció més gran dels principals mitjans d'informació als dos costats de l'Ebre. Aquests mitjans emfasitzen constantment el suposat "xoc de trens" entre el nacionalisme espanyolista, liderat pel govern del Partit Popular (un partit de sensibilitat conservadora liberal) presidit pel Sr. Rajoy, i el nacionalisme catalanista secessionista, liderat pel PDeCAT (també un partit de sensibilitat conservadora liberal) i el seu president, el Sr. Puigdemont (que governa en coalició amb ERC). Aquests dos últims partits són independentistes que centren la seva atenció en el tema nacional. En el seu argumentari, l'enorme crisi social hi apareix només indirectament, tot atribuint-la a la pertinença de Catalunya a l'Estat espanyol. Constantment s'indica que la secessió de Catalunya

d'Espanya i la seva independència permetran eliminar aquesta crisi social. L'argument que responsabilitza l'Estat espanyol de la crisi social de Catalunya té part de raó, ja que l'enorme crisi social de Catalunya és molt semblant (tot i que en bastants indicadors és fins i tot pitjor) a l'existent a la resta d'Espanya. Per aquest motiu s'assumeix, per part d'aquests partits i per la majoria del moviment independentista, que aquesta crisi social a Catalunya ha estat imposada a la població catalana per les polítiques públiques aprovades per l'Estat espanyol. Aquesta externalització de responsabilitats, atribuint la crisi social únicament i exclusiva a l'Estat espanyol, és, no obstant això, insuficient.

La responsabilitat de la crisi social cal buscar-la també a Catalunya, ja que el primer argument oculta que la gran majoria de lleis de sensibilitat liberal (en realitat neoliberal, com les reformes laborals del govern Zapatero i del govern Rajoy, les reformes fiscals regressives i les retallades de la despesa pública social, entre altres acords socials i laborals) que han tingut un impacte molt negatiu generant la crisi i danyant enormement el benestar de les classes populars catalanes, han estat aprovades a les Corts Espanyoles (o al Parlament català) per partits catalans, i molt especialment per Convergència (avui PDeCAT), que ha liderat el govern de la Generalitat durant la major part del període democràtic en una coalició amb un altre partit conservador, el partit democratacristià

UDC. Aquests partits comparteixen una gran responsabilitat, tant en el subfinançament de l'Estat del Benestar català com en la imposició de polítiques neoliberals que van causar la crisi social. Aquests partits han donat suport sistemàticament (tant a les Corts Espanyoles com al Parlament català) a polítiques públiques que van causar el subfinançament i la crisi de l'Estat del Benestar català. L'evidència d'això és aclaparadora, encara que el lector rarament ho llegirà, veurà o sentirà en els grans mitjans de comunicació catalans.

Les limitacions i exageracions de l'argument que la independència determinaria l'eliminació de la crisi social

La futura Catalunya, en cas que s'assolís la independència, dependria molt de les forces polítiques que lideressin el procés de transició de la Catalunya actual a la futura. La transició espanyola d'una dictadura a una democràcia va mostrar clarament que les forces que controlaven la transició (les dretes, que al seu torn controlaven l'aparell de l'Estat) van tenir una influència determinant en la configuració del sistema democràtic (conegut per les seves enormes limitacions) i del seu Estat del Benestar (escassament finançat). I una miqueta igual succeiria a la transició a la futura Catalunya. Aquesta és precisament una de les causes de l'escepticisme o incredulitat que grans sectors de les classes populars (i molt en particular les que viuen en zones urbanes) tenen cap a

l'argument que la independència resoldria la gran crisi social. La classe treballadora catalana no és independentista i aquest és el principal punt dèbil de l'independentisme. És precisament a barris obrers (en els quals la crisi social és més accentuada) a on el suport a l'independentisme és menor. El lideratge del moviment independentista per part del mateix govern que ha estat responsable de les polítiques neoliberals que han causat les crisis genera aquest dubte i escepticisme cap a la bondat de l'independentisme, dirigit, institucionalment, per un govern de coalició liderat per aquest partit conservador i liberal. Això no vol dir que el moviment independentista en si no sigui un moviment autènticament popular que canalitza, en part, la protesta per la situació social. Però l'escassa pluralitat en la seva direcció afebleix la seva representativitat i, sobretot, la mobilització entre grans sectors de les classes populars.

La necessària transformació de Catalunya (y d'Espanya)

L'única alternativa per aconseguir el suport de la majoria de les classes populars al desenvolupament del dret a decidir (el sobiranisme) és que hi hagi una aliança de forces polítiques amb un clar compromís cap a la resolució de la crisi social tant a Catalunya com a Espanya. El sobiranisme no és l'independentisme. La secessió és una alternativa oferta a la població en el seu dret a decidir. Avui,

segons les enquestes, la gran majoria de la població desitja exercir aquest dret a decidir, però la majoria no és secessionista.

El projecte sobiranista a Catalunya necessita establir una aliança amb forces progressistes a Espanya que lluiten per aconseguir resoldre el problema social i el problema nacional d'Espanya (conseqüència, aquest últim, de la seva negativa a reconèixer la seva plurinacionalitat). El principal obstacle avui per resoldre el tema social a Espanya (i a Catalunya) és l'aliança de les forces conservadores i neoliberals nacionalistes espanyolistes (que governen Espanya), i dels conservadors i liberals (ara convertits a l'independentisme), que lideren el govern català en la seva defensa del model neoliberal i de les polítiques neoliberals. El seu domini i hegemonia en els aparells de l'Estat, tant a Espanya com a Catalunya, representa el principal repte a superar. L'abstenció de PDeCAT en la moció de censura en contra del govern Rajoy exemplifica aquesta aliança, mostrada múltiples vegades a les Corts Espanyoles. Per aquest motiu es requereix una aliança entre aquells que desitgen un canvi profund (social i nacional) a tots dos costats de l'Ebre. Va quedar ben expressat en el discurs de presentació d'ERC (a càrrec del Sr. Joan Tardà) en la mateixa sessió, quan va expressar la seva germanor amb les forces polítiques, Unidos Podemos i els seus aliats, En Comú Podem i En Marea, en la seva lluita per transformar Espanya, acabant el seu discurs amb la salutació "Visca la República Espanyola!", a la

qual cosa les noves esquerres procedents de diferents parts d'Espanya van respondre amb un fort aplaudiment. Aquí estaven les bases d'una nova Catalunya i d'una nova Espanya.

Però aquesta visió del Sr. Tardà no és l'hegemònica en grans sectors de l'independentisme català, que considera que Espanya és el problema i veu a Unidos Podemos i els seus aliats com un dels seus principals adversaris, ja que representen la cara amable d'Espanya, que no desitgen reconèixer, ja que els interessa més la cara antipàtica que pot mobilitzar les seves bases. Aquí hi ha un altre dels problemes.

Què s'hauria de fer per resoldre el principal problema que tenen les classes populars a Catalunya?

La resposta és fàcil de veure. Posar el tema social al centre del debat, denunciant la incoherència del PDeCAT de presentar-se com el gran defensor de Catalunya, alhora que dóna suport a mesures econòmiques i socials que danyen les classes populars a Catalunya. Aquest tema hauria d'anar acompanyat amb la defensa del dret a decidir (que va estar sempre a l'ADN de les esquerres catalanes), denunciant la instrumentalització del famós procés constituent per part del PDeCAT i *Junts Pel Sí*, que amb el seu comportament antidemocràtic estan evitant que s'aconsegueixi la plena realització

d'aquest dret. No cal dir que l'Estat central, amb el seu comportament repressiu, està, a més d'incrementant l'independentisme, facilitant aquesta instrumentalització. Amb això s'està ajudant al fet que les mateixes forces que han governat sempre Catalunya (i que són responsables del seu gran subdesenvolupament social), continuïn configurant el futur, empitjorant fins i tot més la situació social. La resolució del problema social i nacional a Catalunya serà de difícil realització sense un canvi a Espanya i sense un lideratge en el moviment constituent català que posi la resolució del tema social al centre de la seva estratègia, mobilitzant amb això les classes populars catalanes, exercint el seu dret a decidir en condicions autènticament democràtiques.